

„Oroszország felé fordított arcát“. Ebben a legnagyobb mértékben megvan a Suránytól a l'art pour l'art nevében megtagadott „irányzatoság“. És szerzőnk itt is hű marad felfogásához: habozás nélkül a művész Merezkovszkij mellé áll az apostol ellenében. „Félünk, hogy eljön az idő, amikor Tolsztoj módjára ő is elátkozza multját és élete egyetlen céljává akarja tenni, hogy megváltsa az orosz népet. Úgy látszik, ez a sorsa minden orosz lángelmének.“ S itt önkéntelen arra gondolunk, amit Péterfy egy emberöltővel ezelőtt írt a *Háború és béké-ről*: „az íróból filantróp és misztikus lett, a megfigyelőből — fájdalom! — apostol. Mert egész evangéliumi működésében aligha lesz századrész annyi gondolat, mint amennyi érdekes alakja van ennek az egy előttünk fekvő regénynek.“

Surányi könyvének ily rövid ismertetéséből is kitetszik annak változatossága, nemes felfogása és egyéniségre valló eredetisége. Ami ellenvetésünk akadt, az is arra mutat, hogy a kötet mindenütt érdekes és elmemozdító. Az író gondolat kifejtésében nem mindig nyilatkozik meg a módszeres irodalomtudomány fegyelmességére, de gyakorló művész könyvével van dolgunk, s ilyenkor az író szubjektív „szentélyé“-be, leg-sajátabb „Elizium“-ába kínálkozó bepillantás dúsán kárpótol a szigorúbb szakszerűségért. Amit Surányi mindennél többre becsül, az a könyvének fejezeteinél valóban lépten-nyomon érezhető: „az író megjelenik a művei mögött“.

Mivel ez a szép könyv bizonyára eljut az olvasóközönség csekélyebb tájékozottságú rétegeihez is s e rétegek megbízható tájékoztatására mindenképen hivatott is, mellel meg kell említenem, hogy a benne előforduló neveket nem egyszer helytelen írással idézi; több lapján ilyenek találhatók: Pallas *Athenae*, Beethoven, Nietzsche, Péterfy Jenő. Ezek eredhetnek tollhibából vagy a revízió pontatlanságából. A könyv újabb kiadásában valamennyit ki kell gyomlálni. Olvasóink átlagos biztossága e tekintetben sokkal kevésbé kifogástalan, semhogy ne kellene nagy gondot fordítanunk rá, hogy a műveltségi fogalmak helyes alakban rögződjenek meg tudatában.

Rédey Tivadar.

Szinnyei Ferenc: Kármán József és az Uránia névtelenjei. Budapest, 1924. Felújulás-korabeli irodalmunknak legkitűnőbb prózaírója kétségkívül Kármán József volt. Legújabb irodalomtörténetírásunk azonban abban a kényelmetlen helyzetben volt vele szemben, hogy voltaképpen nem tudta, mely munkák fűződnek teljes bizonyossággal az ő nevéhez. Mert a folyóiratában, az *Urániában* megjelent cikkek jórészenek szerzője nincsen megnevezve. A kérdés tisztázására Szinnyei Ferenc vállalkozott. Megállapítja, hogy az Urániát mindenestre Kármán szerkesztvén, a K—n jelzésű cikkek okvetetlenül tőle erednek. E cikkeket most már tartalmi, stilisztikai és nyelvi tekintetben szigorú vizsgálat alá veszi, s finom és éles elemző módszerrel mutat ki egyezéseket köztük és a kérdéses művek között. E módon azután bizonyossá válik, hogy az Uránia legjobb dolgozatai, a *Fanni hagyományai*, *A nemzet csinosodása*, *Egy új házasság levelei*, *A módi és Fejvesztés* Kármán eredeti művei vagy legalább is az ő szabad átdolgozásai. Szinnyei Ferenc érdeme, hogy e kérdés tisztázódott, s hogy most már Kármán József irodalomtörténeti helye teljesen megállapítható.

— bs —

Vucskits Jenő: A stílus alapkérdései. Vucskits Jenő e „Vázlat“-a (mely csak anyagi eszközök hiánya miatt vázlat) nemcsak új eszméket vet föl tárgya körül, de határozott, részletekig kidolgozott módszert ajánl a magyar stílus tanítására. Módszerét a középiskolák I—VIII. osztályára vonatkoztatva mutatja be e kis füzetben. Lapunk olvasóit ily szigorúan szakkérdések részleteiből tárgyalásával nem terhelhetjük s így csak általánosságban jegyezzük meg, hogy szerzőnk módszere első pillanatra is tetszetős, világos s ami a legfontosabb: gyakorlati. Emellett jó részében a tanításnak oly eredeti fogásait alkalmazza, melyek felhasználása pedagógiánknak határozott nyeresége. Módszerének ez eredeti elemeit ezért a szakörök figyelmébe ajánljuk; ha Vucskits egyik-másik gondolata kihívna is ellenmondásukat, maga a vita megtermékenyítené stilisztika-pedagógiai irodalmunkat.

A tanulmány módszertani része előtt Vucskits igen mélyreható fejtegetéseket ad a stílus alapkérdéseiről. Megállapítja, hogy élmények nélkül nincs stílus s ez élmények (a lélek tehetségei közül egyesek bizonyos örökletek, hajlamok révén különösen törekszenek rá, hogy kifejeztessenek) éppúgy jellemzői a fajnak, mint az egyének. A fajnak is megvannak a maga látási, hallási, mozgási stb. formái, melyek által más fajtól különbözik s melyek alapján Vucskits részben a történetből, részben a magyar népjellem *kitűnően összeállított adataiból* vezeti le, hogy a magyar faj nem a doktrinázó fajták közé tartozik s „köröszt-metszete gyökeres germán ellentét”. Ennek következtében az iskolának is a fajból kell fakadnia, magyaros élményt kell fakasztania. *„Élessük át az egész magyar irodalom minden értékes alkotását részint eredeti formájukban, részint művészi értékű átírásokban s ez legyen I—VIII-ig olvasókönyveink tartalma.”* Tanulmányozzuk népköltésünket s szórjuk két kézzel a nebulók közé virágzásait. Eddig nagyon elhanyagoltuk a *közmondásokat*, pedig ezek tartalma a leggyökeresebb magyar élmény: a mély, elmés magyar filozófia. Életük története a magyar társadalmi élet története kivonatban; hangulatuk és leleményük a magyar szív, a magyar szem, a magyar formakészség legelrejtettebb életműködését ismerteti meg s ennek ismerete alapján szászorosan érezhető egy Vörösmarty, Kemény, Madách magyarsága. *„A közmondások stílusa nélkül mit is ismerek meg a magyar stílus törvényeiből?”* Szerző itt szépen jellemzi közmondásaink kedélyét, bensőségét, szellemességét, hogy aztán a magyaros szerkesztésre, a szabad, korlátlan magyar képzelet jellemzésére stb. térjen át.

E nagyon is vázlatos kivonat, mely szerző „Vázlat”-ának is csak halvány váza, nem karolhatja fel a kis tanulmány bevezető részének legtöbb értékes gondolatát. Vucskitsnál e gondolatok különben csak kiinduló pontul szolgálnak; mintegy ugródeszkái pedagógiai fejtegetéseinek, melyeken mint vezérgondolat húzódik végig, hogy gyermekeinket csak lassan, fokról-fokra, előzetes látási és hallási gyakorlat után vezessük az absztrakciók világába.

A valláserkölesi nevelésre nézve is megszívlelendő tanácsokat tartalmaz e kis tanulmány, melyet nemcsak eredeti eszméiért, de forró nemzeti érzéseért is ajánlunk a pedagógiai körök figyelmébe *Hartmann János.*

A francia felvilágosodás és a forradalom eszméi Magyarországon. Alapos elmélyedés, széles köröket felölelő, beható kutatás jellemzi Eckhardt Sándor tudományos munkáit. Most a fenti cím alatt adott ki az „Ember és Természet” című sorozatban egy igen eredeti és tanulságos kötetet, melynek ahány lapja, csaknem mind újat, rég elfeledettet, nehezen hozzáférhető, vagy kellően eddig nem mérlegeltet tár fel gazdag sorozatban, s új és termékeny szempontok megvilágításában. A magyar irodalomtörténet ifjabb tudós munkásai követésre méltó példát találhatnak e műben, mint kell és lehet szaktudományuk saját problémáit az egyetemes szellemi élet szakszerű szövevével kapcsolatban vizsgálni és megérteni, másfelől pedig a szakszerű elmélyedés eredményeit élénk, megelevenítő közlési modorral sokak számára is hozzáférhetővé tenni.

A francia forradalmakat szerinte is az eszmék készítették elő és hozták létre. Készséggel csatlakozunk mi is e régebbi idealista felfogásához, szemben a radikális materialista tanítással, melynek, úgy látszik, fogalma sincs a Nyugat utóbbi félezedévének szellemi fejlődéséről, sőt még arról sem, mire untalan hivatkozik, gazdasági és társadalmi viszonyainak alakulásáról a mondott idő alatt, a kapitalizmus szelleméről, s a századokon át kialakuló új ember-típusnak ez új világrénddel való összefüggéséről.

Röviden, minden fölösleges bőbeszédű kitérést mellőzve, vázolja a szerző a felvilágosodás lényegét és Európában való elterjedését. Belemélyedt a hatalmas anyagba, s a reá vonatkozó legmodernebb nyugati eredményekkel is tisztában van. Pár sorban kitűnően tudja éreztetni az egész mozgalomnak idealisztikus jellegét. A nyugati embernek u. i. csaknem új vallásává vált ez egy időben. Volt persze régente s visszája az éremnek; voltak akkor is, akik a legszemtelenebb, durva materializmussal ámitották önmagukat, de ez csak *egy* csoport, egy töredék volt.